

Рејкјавик

I

Очев тростубни пешчаник положен је хоризонтално на развијену мапу Исланда, наспрам урамљене фотографије Ханako и њене мајке у Уено парку, и филателистичког албума сачињеног од поштанских маркица из великих престоница од Мичигена до Јогјакарте. Недостајао је само Рејкјавик. Ослоњен на бочну, ваљкасту страну својих кружних темеља са витичастим орнаментима налик келтском животињском стилу, пешчаник се љуља под очевим прстима, таласасто додирујући рубове дрвеног рама последицом своје геометријске судбине, лишен своје првобитне намене и самим тим бескористан, неупотребљив – изузет од механизма протока времена. Фини песак – или прах мермера или гранулиране љуске јајета – равномерно распоређен у две стаклене куполе међусобно повезане уским грлићем, баца поинтилистичку сенку на ледник Ватнајекидл, преко крајолика поред кружног државног пута и на тамне кровове Рејкјавика, и мало изнад, дуж испрекидане плаве линије обележена паралелом $66^{\circ}30'$ поред које је крупним црним словима исписано – Арктички круг. Три танка стуба, попут сигналног дима Индијанца у свитање, која спајају врх пешчаника са његовим подножјем, заједно са стакленим телом у ком су три минута заточена и преображена у непомићност, у безвременост, захваћена су плавичастим честицама прашине, као снегом, и рашивеном венчаницом паукових гнежђења.

Наочаре остављају два плитка удубљења на носу. Отац их спушта на сто и провирује кроз прозор. Види Ханako како излази из дворишта са неколико уроланих плаката у ранцу и повоцем што вири из јакне. Прелази улицу чим промакне ђубретарски камион. На неразбуђеним зградама и кућама још увек се налази по који прозор у ком није искључено светло, те се ужурбане сенке лепе и копрцају у њему, као да су ухваћени у рибарску мрежу. Један човек откључава катанац на улазу ресторана, док се око њега, цвилећи и машући репом, окупљају пси луталице. Ханako их осмотри на тренутак. Из парка допире смех припитих младића са пробдевенном ноћи за собом. Добацују и звижде за њом. Далеки хукови воза. Плакат који је претходног дана залепила на

бандеру испред апотеке био је исцепан. Низ исту улицу неколико њих су били ижврљани графитима. Преко њих је залепила нове и наставила ка шеталишту. Улична светла су се напокон угасила.

Данима је Ханako седела испред старог телевизора и пратила прогнозу надолазећег тајфуна, наводно најразорнијег у претходних четрдесет година. Наилазио је са југоистока Тихог океана, разарајући градове и луке на ситним острвима која су се нашла на његовом путу. У току дана ће погодити Токио. Власти указују на опрез и напуштање домова је препоручљиво једино у случајевима нужде. Постоји опасност од поплава. А Аши је нестао пре шест дана и нико се није јављао на огласе. Тражила га је по азилима и шинтерајима, али се увек враћала са повоцем у истом џепу од јакне.

На плакату се налазила црно-бела фотографија немачког ловачког теријера у седећем положају, избаченог језика и подигнутог левог уха, преко чије се главе виде Ханакини прсти. Изнад фотографије стоји натпис: Изгубљен пас, 12 година, слеп на једно око; одазива се на име Аши. Испод су наведена два броја телефона – очев и њен.

Падина борове шуме нагло се издизала над реком и заклањала сунчеву светлост, откривајући овде тек њене прозирне праменове што су нашли свој пут кроз густе лавиринт гранчица и стабала. Овуда је сваки дан шетала Ашија, још од свог десетог рођендана. Природно је помислила да га овде негде може затећи. Штавише, на овом шеталишту је проводила прве сате његовог нестанка. Плакати на бетонским стубовима висили су недирнути од људске руке, отимајући се с времена на време од стуба под налетом јаког ветра, усивели и бледи од прашине и јаких киша. Налактила се на ниски камени зид који је раздвајао шеталиште од реке и посматрала доле високу траву међу којом се заглавила пластична кеса, отпорна на кретање воде. Из шуме је изашла срна и спустила се на обалу. Ханako је испрати погледом. Помисли на најгоре: шта уколико је Аши заиста мртав и лежи у некој рупи далеко од свега? Онда је све ово без икакве сврхе. Изгледало је да ни оца није превише брига за Ашија. Врхови борова њихали су се као да машу некоме ко одлази у бескрај.

Дозивала га је. Глас је одјекивао као кад се камен испусти у језеро. Шума задржа псеће име у себи, не дајући му да изађе ван, и чувала га је испод високих борова док се име коначно није претворило у тишину, у маховину. Из града су се огласиле само аутомобилске сирене, а срна се трком упути са обале у новостечени мук. У исто време, на

другом крају града, отац је седео за радним столом и исписивао нешто на жутој цедуљици.

II

Не могу да заборавим: на прозору, замагљеност од Соњиног дисања у којој настају крајње једноставне представе птица под прстима. Наредни дах ће их поново прекрити магловитим застором и Соњи ће на моменат бити жао бестелесних птица које је створила само да би их избрисала. Лежала је тако на задњем седишту током целог пута, разбарушене косе и откопчаног грудњака, са стопалима подигнутим на наслон сувозачевог седишта, повремено певушећи неку мелодију коју нисам умео да распознам. Нисмо ни реч изустили док нисмо ушли у стан, а чак и тада то су била два сасвим неуверљива и банална: лаку ноћ, лаку ноћ. Светла су се угасила и најавила мрак испуњен несаницом. Почео сам да претурам по глави шта је то могло да се деси између нас. Која су се врата затворила и шта се десило са простором који је остао иза њих? Јер, скорашње време било је изузето од свађа и беспотребних препирки. Штавише, могао бих без устезања да кажем да смо били поприлично срећни и задовољни у присуству другог. Не најсрећнији, али оно ипак срећни. Истина је да у последње три године нисмо доживели нарочито узбудљиве тренутке, испуњене страстима и неким вансеријским удовољавањем, али верујем да за тим није било преке потребе. Такође је истина да нисмо улагали толико труда и пажње колико у првих неколико година, али смо се ипак волели – у нашим дроњавим и исфлеканим мајицама, међу прљавим судовима, током секса на брзину, у нагомиланим рачунима који чекају да се отплате. Ипак си имао коме да се вратиш увече, да разговараш о томе како је прошао дан, поред кога си могао да заспиш и да се пробудиш. Тако ми изгледа одавде, сада, мада вероватно ништа од тога није истина. Мој отац је говорио да људи одрасту пребрзо. Често бих се сетио тога док гледам Соњу, а и она би ми понекад такође понављала исту ствар. Тешко је описати шта се десило, поготово када се не може јасно повући црта између узрока и последице. То је као кад се гледа у небо са намером да се ухвате тренуци када се дан претвара у ноћ, а онда, све наједном постане само мрак и звезде.

Знам да је будна. И она је свесна да се нешто између нас тањи и губи и да је беспомоћна наспрам тога исто колико и ја. Архитектура тишине је дугачија у присуству двоје људи, у подељеној невољи. Тишина растварања, тишина започетих одлазака. Соња се боји мрака. У дневној соби стоји укључен телевизор. Несталне слике и њихове смене насукавају се и повлаче са зидова као поларна светлост.

Сањала је Рејкјавик. Први пут се десило пре две године, у октобру. Стајала је крај старе градске луке. Море се није видело од зида магле. Усидрени бродови су се љуљали. Имала је страشان осећај да мора да буде негде другде. Кренула је пут центра града. Касније ми је детаљно описала све што је запазила уз пут и набројала улице којима се кретала. Схватила је где се налази тек пошто је упитала пролазнике. Знала је да треба да буде испред Халгримурове цркве. Нешто ју је тамо очекивало. Прилазећи споменику Лејфу Ериксону, из цркве је јасно могла да чује мису. Изненадила се кад је испред затекла натпис да је црква затворена на месец дана због реновирања и инсталирања некаквог лифта. Никога није било ту осим ње и остатак сна је провела чекајући. Са тим сном почеле су се дешавати необичне ствари са Соњом. Након што је испричала свој сан, ушли смо на *Google Street View* и потврдили, на моје велико чуђење, да је Соња заиста сањала Рејкјавик. Сличности између њеног описа и фотографских снимака биле су запањајуће. Међутим, нешто касније, кад сам већ и заборавио на овај догађај, Соња је рекла да је нешто непорециво погрешно у 3D верзији мапе коју смо видели. Зашто Рејкјавик? Соња тамо никада није путовала и о самом граду није знала апсолутно ништа.

Наредних месеци све се више повлачила у себе, бивала све ћутљивија и спавала много дуже него обично. Евентуално је дала отказ на послу који је једва добила и тада смо одлучили се консултујемо са психијатром. Изгледало је да ће се ствари поправити након пар недеља, била је за нијансу ведрија и чак је изашла да се прошета, али се затим одмах вратила у пређашње стање које је било можда чак и горе него први пут. *Нема сумње да је у питању тешка депресија*, рече доктор гасећи усијани вршак цигарете о посребрено дно пепељаре. *Потребно је време и Ваша помоћ, стрпљење и охрабрење*. Скоро је потпуно престала да једе. Очи би је заболеле од светлости сунца, па је спавала дању, са спуштеним ролетнама, потпуно прекривена чаршавом. Једног дана, лежећи поред уснуле Соње и читајући новине, осетио сам на јоргану некакву влажност која се ширила испод чаршава. И сама се Соња

пробудила. Њене шаке биле су пуне снега и пепељасте вулканске земље.

Стварност је полако замењивала сном. Соња је постајала инхерентан део једне географије којој немам приступ, која је мени суђена у облику незнања. Маргине те мапе представља овај свет и ја сам. Рејкјавик је мрак у спаваћој соби, и нешто је брисало Соњу са површине ове стварности као што је она брисала птице на прозору задњег седишта аутомобила. На мени је остало да се држим из све снаге за оно што остаје за њом – снег који капа са њених прстију и спокојно дисање.

Кад би се пробудила ретко би ми причала о својим сновима, а чак и кад би причала, речи би биле мутне и реченице неразумљиве, и више би било бунцање него ишта друго. Додуше, са лакоћом се могло закључити да је и даље шетала Рејкјавиком и да је срећна.

Отприлике у том периоду сам, док је спавала, ушао поново на *Google Street View* и, из чисте доколице, лутао градом. Прошавши поред градске скупштине и позоришта Тјарнарбио учинило ми се да сам угледао нешто необично. Вратио сам се. На снимку се налази залеђено језеро Тјорнин и Соња у ходу, на леду.

Јеси ли будан? упита Соња, а њен глас као да је био километрима далеко.

Затворио сам очи и претварао се да спавам.

III

Била је убеђена да га је видела. Са друге стране железничке пруге протутњао је Аши. Пролаз на другу страну је могла наћи тек неколико километара даље, те је морала да пронађе бржу опцију. Прошла је кроз већ направљену рупу на жичаној огради, пожурила испред надолазећег воза и другу ограду прескочила, незгодно се дочекавши на земљу. Оштар бол у нози. Аши није био на видику. Спустила се низ зелену и влажну низбрдицу на улицу. Зјапећа тишина. Као да никада није постојао звук. На улицама није било ниједног човека, ниједног аутомобила, а небо се смрачило као да је неко свет закопао под земљу. Ветар поче јаче да дува. Тајфун се приближава. Монотono жуто светло трепће из ока поквареног семафора, а изнад коцкарнице стара неонска фирма расплињавала се кроз згушњавајућу маглу. На крају

улице поново угледа Ашија и потрча за њим, дозивајући га. Аши побегне иза угла. Дуго је Ханакo јурила за њим сивим и пустим улицама, у лишћу које се кидало под налетима ветра, у паду кише која је одзвањала асфалтом и крововима. Магла их је затварала и суморни облаци личили су на стење које само чека да се сруши. Фарови неког несрећног аутомобила бљесну и Ханакo схвати да не чује ништа друго до свог дисања и куцања срца. Не чује ни невреме, ни сопствене кораке. Пас је улазио дубоко у маглу. Морала је да успори. Бол у нози се погоршавао. Што су дуже трчали то ју је више обузимао страх, свако ново скретање изазивало је неспокојство, али у једном тренутку, није је вукла само жеља да ухвати Ашија, већ је ту била умешана и некаква перверзна знатижеља коју није могла да објасни, потреба за туђином и изгубљеношћу. Додуше, тај осећај је слабио са интензитетом умора и сваким кораком је била свеснија да мора да се врати назад. Све што се налазило око ње губило је свој облик, постајући једна велика мрља која се врти у големом вртлогу. Припала јој је мука. Стала је у страну и исповраћала се на тротоар. Малаксалост. Налазила се на неком мосту, на потпуно непознатом месту. Полако је враћала дах, сама у боји сидра. Подигавши главу да осмотри околину, видела је на крају моста Ашија. Пошто је кренула, један аутомобил пројури поред ње и заслепи је фаровима и покваси још више. Аши је био стајао мирно и кад му се скоро примакла, Ханакo помисли да је немогуће да један дванаестогодишњи пас може да трчи тако брзо, а да притом пређе оволики пут. Такође примети да је Аши у потпуности сув. И корак касније више га није било. Испарио. Осврнула се око себе, али на мосту заиста више никог није било осим ње. Баш чудно, помисли Ханакo. Можда је била халуцинација?

Све око ње је била киша. Исцрпљена, упутила се у правцу из ког је дошла, држећи се за ограду моста како је ветар не би однео. Из другог правца наиђе аутомобил. Ханакo подигну руку и повика нешто што се није чуло од ветра, али се аутомобил није зауставио, већ настави право, убрзавајући. Грмљавина. Муње су се шириле ваздухом попут вена.

IV

Испред Халгримскиркје чекао ју је мали црни пас који је кренуо чим се Соња појавила. Није се двоумила да ли треба да га прати или не.

Пут је био дугачак скоро петсто километара ка североистоку Исланда. Месеци су били потребни до вукланске купе Хверфјал и у том периоду наш стан као да је на махове мирисао на дугачак, прашњав пут, таман попут угља којим су се кретали Соња и црни пас, дан и ноћ, без одморишта. А кад би се Соња пробудила, пас је остајао на месту, чекајући је под звездама.

Скренули су према језеру. Снег је нападао неколико дана и бела пустош одавала је утисак непролазности, нечега што је имуно на утицај времена и деформације. А даље од било какве даљине, рубови земље чували су иза своје неприступачне белине саму коштицу времена. Већ се назирао Хверфјал. Изнад језера лутале су масивне, мрке птице. Костури жбуња на вулканском платоу савијали су се под ветрометином. Попевши се уз каменито брдо, пас је стао на ободу кратера, а на сред кратера кретала се силуета човека. Наједном, женски глас одјекну празнином – *Аши*. Реч се понови још неколико пута, распадајући се и развијајући се ваздухом попут пепела, да би на крају сасвим замрла. Соња није могла да докучи одакле долази. Црни пас се сјури низ брдо као зец и његова појава је бледела у једноличности снежне пустаре. Човек потрча ка Соњи, високо подижући колена у снегу. Био је то мушкарац омањег раста, косих очију и избразданог и доброћудног лица, у дебелом црном капуту и мокрих ногавица. Са собом је носио карирани кофер око којег је био везан каиш. Обратио јој се на језику који она уопште није разумела. Изгледа да је из Кине или Јапана, помисли Соња. Схвативши да жена испред њега не разуме ни реч од онога што говори, мушкарац отвори кофер и из њега извуче мапу. На њој је црвеном тачком обележено место где би требало да се налази Рејкјавик. Међутим, то место било је покривено плавом бојом.

How can I get to Reykjavik? упита човек на изломљеном енглеском.

Не знам.

Из хладноће изрони још један ехо. *Аши*. Човек ништа није чуо.

Аши.

Аши.

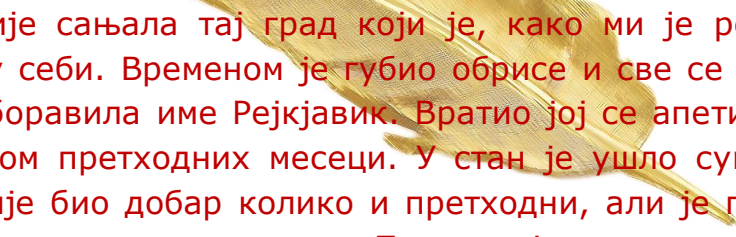
Аши.

V

Једна рука подиже пешчаник, несвесно опипава његове рељефне особеноти, а затим га спушта назад на писаћи сто, овог пута у усправном положају. Минут и по раздвојене пустиње сипи ка дну. Повратак у агрегатно стање пролазности. Та иста рука сада гаси тек начету цигарету, потом затвара прозорска крила и у карирани кофер спушта сложену карту Исланда.

Авионски саобраћај је обустављен. Кад је купио карту није имао представу да ће се нешто овако догодити. Не може да остане овде. Данас мора да оде, данас мора све да напусти. И посао, и пријатеље, и цео један живот који је изградио до овог тренутка. Па чак и Ханako. Олуја још увек није почела. Није се још увек ни смрачило. Не треба ништа оставити за собом. Све пажљиво још једном проверити и укрцати се на први воз за Токио. Што пре. Што даље.

VI



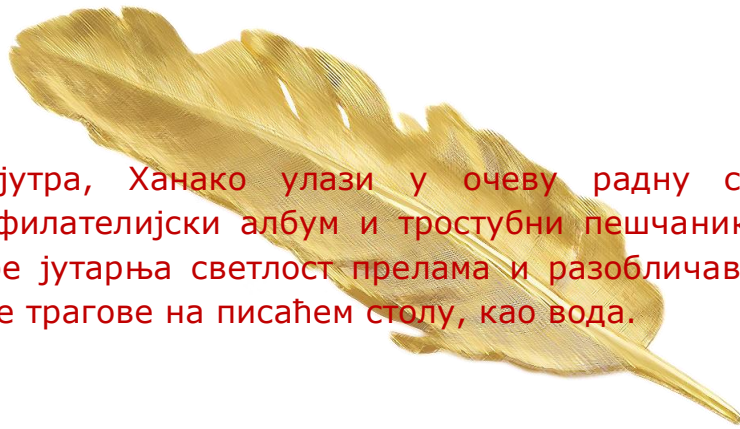
Више није сањала тај град који је, како ми је рекла, изгубила негде дубоко у себи. Временом је губио обресе и све се завршило тиме да је чак и заборавила име Рејкјавик. Вратио јој се апетит и спавала је мање него током претходних месеци. У стан је ушло сунце. Добила је нови посао. Није био добар колико и претходни, али је послужио да се врати у колосек свакодневице. Поново је почела да се смеје. Разговарали смо, збијали шале и свађали, али тешко да је било могуће да ствари вратимо на своја стара места. Углавном зато што та стара места више нису била ту. Заменили су их нови простори, другачији у детаљима и ситницама, а као што то често и бива, и најзанемарљивији детаљ у себи носи изузетан потенцијал разарања и стварања. Премештали смо намештај на нове позиције, купили шампоне и детерџенте са новим мирисима, офарбали стан у најбизарније боје, али ипак се нешто упорно задржавало на свом положају и обоје смо разумевали да се та ствар налази унутар Соње. Нешто се претворило неизбрисиву рупу, у узалудно ископани бунар. Рејкјавик је, а са њим и читав Исланд, улазећи у територију заборав, са собом повукао и део Соње, и са тим постао неминовност, неповратност, јер заборав не значи непостојање. Заборав је, слично сећању, један начин постојања. Али,

сналазили смо се. Дан за даном, месец за месецом. Психијатар је рекао да је напредак очевидан, али да не треба још ништа на силу радити, не треба журити. Све ће доћи на своје. И таман кад је све изгледало као да ће бити у реду, вративши се из продавнице, затекао сам мноштво разбацаних папира по целом стану на којима су били исцртани неуспели покушаји мапа, линије у немогућству да образују целину. Соња је била једини картограф интимне географије која је припадала само њој, последњи путописац једног несталог света. И како понети терет који не поседује тежину, који не поседује ни облик, ни смисао?

Помислио сам како би било добро да се изместимо из устаљене средине. Отишли смо на море и задржали се тамо месец дана. Сате и сате је проводила гледајући у море. При повратку за Београд, видео сам како је цртала птице у свом даху и како их је накнадно брисала да би створила нове. И тако у круг.

VII

Следећег јутра, Ханакo улази у очеву радну собу и угледа заборављени филателијски албум и тростубни пешчаник, кроз чије се стаклене сфере јутарња светлост прелама и разобличава, остављајући своје ефемерне трагове на писаћем столу, као вода.



Шимон Цубота

Трећа награда

„Доситејево златно перо 2020“